

DREPTUL LA NUME AL AUTORULUI OPERELOR DE ARTĂ, LITERATURĂ SAU ȘTIINȚĂ

Dorian CHIROȘCA,
Vicedirector general AGEPI

În conformitate cu art. 9 al Legii privind dreptul de autor și drepturile conexe a Republicii Moldova (în continuare - Lege), autorul beneficiază de dreptul la nume, adică dreptul de a decide sub ce formă va figura numele său în procesul valorificării operei (cu numele adevărat, cu pseudonim sau anonim).

O reglementare mai îngustă o găsim formulată în legea respectivă a României. Art. 10 stipulează că autorul este în drept să decidă cu ce nume va fi adusă la cunoștința publicului opera, fără a stipula formele de realizare a acestui drept. Aceste forme sunt menționate în art. 4(2), cu referire la regimul juridic al operei publicate în mod anonim sau cu pseudonim, stipulându-se că, în cazul publicării operelor semnate cu un pseudonim sau anonim, fapt ce nu permite identificarea operei, dreptul de autor este exercitat de către persoana fizică sau juridică ce o face publică numai cu consimțământul autorului, atâta timp cât acesta nu-și dezvăluie identitatea.

Prin urmare, pentru a realiza dreptul său la nume, autorul este liber să aleagă orice formă prevăzută de Lege (numele adevărat, un pseudonim sau anonim). Considerăm că dreptul la nume și formele de realizare exprimă voința autorului de a

aduce mesajul său la cunoștința societății, astfel demonstrându-se amprenta personală a autorului și legătura sa cu opera.

Precum se știe, dreptul la paternitate este dreptul autorului de a cere respectarea numelui său în cazul valorificării operei ce-i aparține, astfel fiind indicată legătura sa cu opera și, prin urmare, recunoașterea de către societate a calității de autor. Ca și dreptul la paternitate, dreptul la nume iese în evidență o dată cu crearea operei, însă, spre deosebire de dreptul la paternitate, dreptul la nume se realizează doar o dată cu publicarea operei. Aceasta se explică prin faptul că, până la publicare, opera nu este accesibilă publicului.

Conform art. 9 al Legii, autorul își poate realiza dreptul la nume în trei moduri. Unul din ele este publicarea operei semnate cu numele său adevărat, această formă fiind cel mai des întâlnită

În practică. Autorul își plasează numele său pe coperta cărții, pe afișe, în titre sau pe coloana sonoră (la interpretarea operei în public). El va decide personal în ce măsură să-i fie dezvăluit numele, având în vedere că publicul trebuie să fie informat în mod exhaustiv despre autorul operei.

Totodată, trebuie de menționat că oricine este în drept să nu accepte ca o terță persoană să aplice sau să folosească fraudulos numele său pe o operă la a cărei creare nu a participat. De exemplu, o lege franceză din 9 februarie 1895, având ca obiect de reglementare fraudele artistice care au condus la apariția unor nume uzurpate pe opere de sculptură, pictură, desen, gravură sau de muzică, precum și orice imitare a semnăturii puse de autor, prevede sancționarea acestor acțiuni cu privațiune de libertate pe un termen de 1-5 ani ¹.

Așadar, autorul este în drept să-și publice opera cu numele său adevărat, acest drept fiindu-i asigurat de Lege, precum și să ceară respectarea lui fără a fi admise limitări sau denaturări în procesul valorificării operei. În acest context, menționăm că încălcarea dreptului la nume este una din cele mai răspândite forme de violare a drepturilor nepatrimoniale înregistrate în Republica Moldova.

Fenomenul în cauză se produce deosebit de frecvent în procesul valorificării operelor fotografice. Este cunoscut cazul când o editură a tipărit un manual în care au fost folosite mai multe fotografii ale unui autor notoriu. Fotografiiile au fost valorificate fără permisiunea autorului, astfel fiindu-i violate drepturile patrimoniale economice. În plus, nu s-a indicat numele autorului, încălcându-se din nou Legea care ocrotește dreptul la nume ca pe un drept personal nepatrimonial. Procesul judiciar intentat de autor i-a adus acestuia câștig de cauză. Reacționând la cererea de chemare în judecată, editura a recunoscut faptul că a încălcat drepturile nepatrimoniale și cele patrimoniale ale autorului și a căzut de acord să încheie cu acesta un acord de reconciliere.

În urma acestei tranzacții, autorul și-a reglat toate drepturile patrimoniale prin transmiterea către editură a unei licențe neexclusive ce include dreptul la reproducerea operelor și dreptul la difuzarea exemplarelor de opere. Totodată, considerăm că autorului i-au fost recuperate incomplet drepturile personale, având în vedere că, în conformitate cu p. 1.7 din acordul de reconciliere, beneficiarul se obligă să respecte drepturile personale ale autorului operelor fotografice amplasate în manuale, inclusiv prin indicarea numelui pe fiecare exemplar, însă numai în cazul când aceste manuale vor fi reeditate. Întrucât nu au fost negociate până la capăt condițiile de reparare a prejudiciilor cauzate prin publicarea neautorizată a fotografiilor în edițiile precedente (fără a indica numele autorului și fără a restabili drepturile deja încălcate), conflictul nu poate fi considerat ca fiind epuizat, adică drepturile nu au fost restabilite în totalitate. O soluție ar fi publicarea unei dezmințiri, cu scuzele de rigoare față de autor, într-o revistă de specialitate și publicarea fotografiilor valorificate prin încălcarea dreptului la nume. În fine, menționăm că prin semnarea acordului de reconciliere autorului i s-a adjudecat o remunerație în valoare de 16000 lei pentru drepturile încălcate.

Nu putem afirma că opera a fost publicată cu numele adevărat al autorului, dacă acest nume reprezintă doar niște inițiale. Se va considera că autorul a folosit numele său adevărat în cazul când acesta corespunde cu cel din buletinul de identitate, fiind reprodus pe copertă integral sau doar numele de familie și inițialele. Dacă, însă, autorul va decide să schimbe numele sau inițialele, această doleanță urmează să-i fie satisfăcută, întrucât opțiunea sa este în corespundere cu dreptul de a publica opera semnată cu un pseudonim.

Pseudonimul este un nume creat sau adoptat, sub care cineva își ascunde adevărata identitate² sau este un nume fictiv ales de autor pentru a revendica paternitatea operei, fără a releva

1 Andre Francon, *Cours de la propriété littéraire, artistique et industrielle*, Paris 1999, Litec, pag.223

2 DEX, *Dicționarul explicativ al limbii române*, Univers enciclopedic, București, 1998

numele adevărat.³ În calitate de pseudonim poate fi folosit orice alt nume, cert este faptul că acesta nu trebuie să se identifice cu pseudonimele altor autori. La fel considerăm că autorul ar trebui să fie limitat în drepturi în cazul când alege un pseudonim ce nu corespunde normelor morale.

Aceste două cazuri formează o lacună în legislația națională, deoarece până în prezent nu sunt reglementate.

Multe personalități marcante au folosit, editându-și operele, un pseudonim (Maxim Gorki, de exemplu). Motivele publicării cu pseudonim a lucrărilor artistice sunt diferite, în special, autorul recurge la pseudonim atunci când nu dorește să-și afișeze numele adevărat, deoarece deține o anumită poziție social-politică, sau când numele său de familie nu corespunde exigențelor estetice, adică sună urât. De cele mai multe ori autorul semnează opera cu pseudonim pentru a evita, la începutul carierei sale artistice, criticile directe aduse operelor sale sau pentru a vedea care este adevărata apreciere a publicului vizavi de creațiile ce-i aparțin, fără a fi influențat de renumele personalității sale, de poziția sa avantajată în societate. La drept vorbind, motivele pot fi diferite – de la cele îndreptățite până la cele mai stupide – alegerea fiind la discreția autorului.

În istoria statului sovietic este cunoscută o situație când în publicațiile periodice s-au purtat discuții aprinse despre interzicerea dreptului la pseudonim. Această poziție a fost promovată de unii scriitori sovietici cu renume, în special de Mihail Șolohov. Însă intențiile lor au rămas nerealizate, deoarece scriitorii în cauză nu au putut aduce argumente serioase în defavoarea respectivelor forme de realizare a dreptului la nume; această idee inconsistentă a fost respinsă de către majoritatea condeierilor și juriștilor sovietici⁴.

Referitor la încercările de a submina importanța dreptului la pseudonim, menționăm că în literatura de specialitate⁵ este expusă părerea

potrivit căreia în publicațiile periodice se poate admite publicarea articolelor semnate cu un pseudonim impus de redacție, specificându-se, ce-i drept, că această limitare a dreptului la pseudonim poate avea loc în situația când opera este elaborată ca rezultat al unei misiuni de serviciu, situație juridică existentă între patron și autor. Nu putem fi de acord cu o astfel de afirmație. Atât legislația națională, cât și cea internațională consemnează caracterul personal al acestui drept, care nu poate fi realizat decât prin voința autorului însuși.

O altă formă de realizare a dreptului la nume este dreptul autorului de a publica opera anonim, adică fără a indica numele sau pseudonimul pe copertă ori, în cazul unei comunicări publice, fără a se comunica auditoriului numele autorului. Realizând acest drept, creatorul nu renunță la calitatea sa de autor al operei, beneficiind și de toate drepturile patrimoniale sau nepatrimoniale, însă aceste drepturi vor fi asigurate și valorificate de alte persoane fizice sau juridice care vor publica opera cu acordul său. Acest fapt creează însă situații juridice care necesită să fie clarificate. De exemplu, atunci când opera publicată anonim sau cu pseudonim conține informații de natură să prejudicieze onoarea și demnitatea altor persoane (persoana prejudiciată se poate adresa în judecată pentru a-și apăra onoarea și demnitatea, fiindu-i recuperate daunele morale ce i-au fost cauzate). Cine va fi, în acest caz, persoana care va purta răspunderea pentru cauzarea acestor daune? Legea privind dreptul de autor și drepturile conexe în Republica Moldova, art. 17(6) prevede că editura care a publicat legal opera cu pseudonim sau anonim se consideră drept reprezentant al autorului și în această calitate are dreptul și datoria să ocrotească drepturile și interesele legitime ale acestuia. La fel este soluționată problema în cauză și de normele convenționale. Astfel, art. 15.3 al Convenției de la Berna prevede că, în cazul operelor anonime sau al celor publicate cu pseudonime editorul al cărui nume figurează pe

3 WIPO GLOSSARY of terms of the law of copyright and neighboring rights, Pub. WIPO. Geneva 1981, pag.199

4 А.П. Сергеев, Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации, Москва, ПРОСПЕКТ, стр. 204

5 В.Л.Чертков, Авторское право в периодической печати, Москва, 1977, pag.40

lucrarea publicată va fi considerat, în lipsa probelor contrare, drept reprezentant al autorului, având, în această calitate, prerogativa de a ocroti și valorifica drepturile respectivului autor. Aplicarea prevederilor acestui paragraf încetează în momentul în care autorul își dezvăluie identitatea și își revendică paternitatea operei.

De menționat că persoanele terțe ce reprezintă un autor care a publicat opera cu un pseudonim sau anonim nu sunt în drept să dezvăluie numele autentic fără permisiunea autorului, cu excepția cazurilor în care instanța de judecată le obligă printr-o hotărâre să facă acest lucru. Autorul va decide de unul singur să comunice sau nu numele său adevărat. Orice dezvăluire forțată a numelui adevărat în cazul unei opere publicate anonim ori cu un pseudonim este ilegală.

Autorul operei publicate cu pseudonim sau anonim beneficiază de drepturile patrimoniale pe

o perioadă de 50 de ani din momentul publicării, termenul fiind calculat de la data de 1 ianuarie al anului ce urmează după apariția operei. Dacă în această perioadă autorul operei apărute cu pseudonim sau anonim își va dezvălui identitatea sau identitatea lui nu va trezi îndoiele, opera va fi protejată conform normelor generale, adică pe tot parcursul vieții autorului plus 50 de ani după moartea acestuia.

În legislația Republicii Moldova nu este reglementată situația când autorul dorește să dedice opera sa unei anumite persoane, de exemplu, către o anumită dată, persoana în cauză fiind împotriva unei asemenea dedicații. Potrivit savantului rus A. Sergheev, aceste dedicații ar putea să contribuie substanțial la dezvăluirea esenței și scopului operei. Deocamdată însă, problemele de acest gen rămân nereglementate de legislația noastră; ele pot fi soluționate doar prin clauze speciale în contractele de autor.⁶

SUMMARY

Author of the present article illustrates under the different aspects the important matters of the name right. The name right, as well as the paternity right, become evident simultaneously with creation of the work, however in contrast to the paternity right, the name right is realized simultaneously with publishing of the work. This becomes clear by the fact that up to the publication the work is not accessible to the public. According to the art. 9 of the Law on author right and relative rights of the Republic of Moldova, the author acquires the name right, that is the right to decide in what form shall appear his name in the procedure of evaluation of the work (with the proper name, pseudonym or anonym).

⁶ А.П. Сергеев, Право интеллектуальной собственности в Российской Федерации. Москва, ПРОСПЕКТ, стр. 206